

Unntatt offentlighet

Referanser:

Arkivsak: 22/01247-21

Saksdokumenter:

Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner

Sammendrag

Kirkemøtet vedtok i KM 09/19 punkt 4 blant annet: «Kirkemøtet ber Kirkerådet om å gjennomgå bevilgningene til og organiseringen av spesialprestetjenesten (...)». Arbeidet har tydeliggjort behovet for en overordnet strategi på feltet. Utviklingen i tros- og livssynsfeltet og endrede relasjoner mellom staten og Den norske kirke fordrer en helhetlig gjennomtenkning og vurdering av kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjonene. Denne saken beskriver situasjonen og foreslår en strategi for kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner. Formålet er å tydeliggjøre for ansatte, institusjonene og samfunnet hvordan kirken forstår disse tjenestene, hvorfor de er viktige for enkeltmennesker, kirken, institusjonene og samfunnet, og å gi retning for en videre prioritering og satsing. Utredningen «Kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner» har vært sentral for utviklingen av saken og ligger vedlagt. Kirkemøtesaken har også vært forelagt Presteforeningen, TeoLOGene og Diakonforbundet siden de fleste kirkelige fulltidsstillinger i institusjonene tilhører disse, samt drøftet i sentralt kontaktmøte i Den norske kirke. Innspill fra disse sammenhengene er innarbeidet i saken. Kirkemøtets vedtak i denne saken vil tas inn i det videre arbeidet med kirkelig organisering og med bevilgninger til kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

Kirken skal være til stede for mennesker i ulike livssituasjoner. Tjenesten ved samfunnsinstitusjoner er en sentral del av oppdraget som landsdekkende folkekirke. Kirkemøtet vil:

- at kirkens tjeneste på samfunnsinstitusjoner fortsatt skal være sentral for kirkens oppdrag og selvforståelse
- at tjenesten i samfunnsinstitusjonene skal bidra til å ivareta det enkelte menneskets tros- og livssynsmessige rettigheter, integritet og verdighet

- at tjenesten i samfunnsinstitusjoner skal være en integrert del av kirkens arbeid over hele landet
- at Den norske kirke skal styrke helhetlig koordinering og fagutvikling av tjenesten i samfunnsinstitusjoner
- videreutvikle dialogen med politiske myndigheter og ledelse i samfunnssektorene om et relevant og tilpasset tros- og livssynstilbud i de ulike samfunnsinstitusjonene, til beste for mennesker som kommer i kontakt med tjenesten

Saksorientering

Bakgrunn

Denne saken omfatter Den norske kirkes tjeneste i samfunnsinstitusjoner. Med samfunnsinstitusjoner menes her helsesektoren, kriminalomsorgen, Forsvaret og universitets- og høyskolesektoren. Tjenesten ved samfunnsinstitusjoner er ofte assosiert med prestedtjeneste, men er i praksis bredere faglig sammensatt. De som har hele eller en fast del av sin stilling knyttet til institusjonene, er i all hovedsak prester og diakoner, og denne saken har hovedvekten på disse. Samtidig bidrar også hele bredden av lokalt kirkelig ansatte i lokalkirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner, i tillegg til at frivillige er involvert.

Formålet med denne saken er å tydeliggjøre for ansatte, institusjonene og samfunnet hvordan kirken forstår sin tjeneste i samfunnsinstitusjoner, hvorfor tjenesten er viktig for enkeltmennesker, kirken, institusjonene og samfunnet, og å gi retning for en videre prioritering og satsing.

Kirkens tjeneste på samfunnsinstitusjoner bidrar til en kompetanseheving i institusjonene når det gjelder samtale, eksistensiell omsorg, sakramentsforvaltning, etikk, språk og praksis knyttet til liv og død. Samtidig bidrar den faglige spesialiseringen ved institusjonene til å øke kirkens kompetanse på ulike fagfelt, og til å utfordre og utvikle kirkens selvforståelse som samfunnsaktør. Denne saken handler derfor også om behovet for å styrke faglig koordinering og utvikling av feltet på nasjonalt nivå, og skape faglige sammenhenger mellom tjenesten i samfunnsinstitusjoner og kirkens øvrige tjeneste. En styrket koordinering kan utfordre og bidra til å utvikle språk, teologi og selvforståelse for kirken. Det kan også utfordre lokalkirken til å finne sin strategi, plass og funksjon i de samme samfunnsendringene som landets institusjoner står i.

Den norske kirke: Norges største sivilsamfunnsaktør

Siden slutten av 1800-tallet har sivilsamfunnets organisasjoner vært sentrale i utviklingen av velferdssamfunnet og velferdsstaten. Det norske samfunnet har vokst fram som et samspill mellom offentlige myndigheter, næringsliv og et bredt og mangfoldig sivilsamfunn. Store endringer i samfunnet rundt institusjonene og menneskene som har sin tjeneste der, påvirker også kirken. Krig og klimautfordringer, pandemi, polarisering og økende politisk uro utfordrer mennesker på tvers av landegrensene. Økt innvandring endrer demografien, og kombinasjonen av et større religiøst mangfold og generell sekularisering påvirker den enkeltes tro og livssyn. Samtidig blir religion ofte ansett som privat og lite relevant i en samfunnskontekst. Dermed ser mange, inkludert beslutningstakere, i

mindre grad hvilket potensiale religion kan ha for å være en fellesskapsbyggende og positiv samfunnskraft.¹

I tillegg er relasjonen mellom kirke og stat endret. Samfunn og kirke er blitt mer bevisste på hvordan religion kan mobilisere og forsterke både positive og destruktive samfunnsmessige strømninger. Derfor er tros- og livssynsåpenhet viktig for å bygge et godt samfunn. Stortingsproposisjon 130 *Lov om tros- og livssynssamfunn* finner at «et samfunn hvor religion og livssyn begrenses, vil bli mindre inkluderende og mangfoldig. Det er derfor viktig å sikre en helhetlig og aktivt støttende tros- og livssynspolitik som anerkjenner menneskers tro og livssyn i et livssynsåpent samfunn».² Som Norges største sivilsamfunnsaktør er Den norske kirke en viktig bidragsyter i denne utviklingen, også gjennom sin erfaring fra samarbeidet med landets institusjoner.

Samarbeid med samfunnsinstitusjonene

Samarbeidet mellom Den norske kirke og samfunnsinstitusjoner har en lang historie. Tjenesten har røtter både i kongens feltprester og feltbiskoper under kristningen av Norge, og i klostervesenet som drev hospitaler. Etter reformasjonen ble samfunnsinstitusjonene gradvis utbygd, og det var i stor grad menighetsprester som hadde tjeneste ved disse. Fra siste halvdel av 1800-tallet ble det etablert flere diakonale institusjoner med en sterk kirkelig tilknytning. På 1900-tallet kom den kirkelige tjenesten i form av egne, spesialiserte stillinger og tjenesten ved samfunnsinstitusjonene ble profesjonalisert.

Den norske kirkes oppdrag er å være en landsdekkende folkekirke, og alle mennesker i Norge skal ha tilgang til kirkens tjenester gjennom soknet de bor i. De fleste av landets kommuner har sykehjem og helsehus. Disse har som regel godt etablert samarbeid med det lokale soknet. Samtidig lever mange i perioder utenfor denne geografiske sammenhengen, og da i tilknytning til offentlige eller private institusjoner: sykehus, fengsler, læresteder eller Forsvaret. Den norske kirke uttrykker i sin strategi (KM 22/21) at «Kirken er der livet leves». Arbeidet i samfunnsinstitusjoner bidrar til å oppnå dette målet.

Den norske kirkes forståelse av sitt samfunnsoppdrag innebærer nærvær, kompetanse og faglig samarbeid ved landets helseinstitusjoner, læresteder, fengsler og i Forsvaret. Kirkelig tjeneste i denne sammenhengen er å være tilgjengelig for samtaler og eksistensiell omsorg, tilby gudstjenester og kirkelige handlinger, veilede ansatte og delta i tverrfaglige team og komiteer. Den erfaring og kompetanse som skapes i dette samarbeidet bidrar til utvikling både av institusjonene og kirken, til beste for mennesker som tjenestene er i kontakt med. Samtidig er det avgjørende med en bevissthet om at kirken er gjest ved institusjonene og må forholde seg til institusjonslogikk, sikkerhet, systemer og institusjonens fagfelter. For å gjøre jobben sin er prester og diakoner avhengig av at institusjonen ser nytten av tjenesten, noe som ofte vil handle om mer enn tros- og livssynstilbudet.

¹ Stortingsproposisjon 130 L, som utarbeidet forslag til Lov om tros- og livssynssamfunn (vedtatt 2020, trådte i kraft 2021), finner at «Tros- og livssynssamfunnene er en samfunnskapende kraft» (Prop. 130 L (2018-2019), s. 10). Proposisjonen refererer bl.a. til Habermas (*Time of Transitions*, 2006) for å vise hvordan arven fra de jødisk-kristne tradisjonene i avgjørende grad preger grunnlaget for verdier i det moderne samfunnet mht. demokrati og menneskerettigheter, også i et mer sekulært og flerreligiøst samfunn, se Prop. 130 L. s. 10. Videre refererer proposisjonen til Loga (*Trossamfunn, innvandring og integrasjon. En kunnskapsoversikt*, 2012) i forbindelse med hvordan tros- og livssynssamfunn kan bidra som integrerende møteplasser for sosial kontakt, språklig og kulturell oversettelse og informasjon, se Prop. 130 L, s. 10).

² [Prop. 130 L \(2018–2019\) \(regjeringen.no\)](#), s. 9.

Politisk og juridisk kontekst

Kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner har vært tematisert ved flere anledninger i Den norske kirke og i offentlig forvaltning de senere årene. Endringene i statskirkeordningen har tydeliggjort grunnlaget for statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik. Grunnloven § 16 slår blant annet fast at alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse og at Den norske kirke skal understøttes som Norges folkekirke. Grunnlovsbestemmelsen sier også at alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje. NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn*, som også behandlet tros- og livssynstjeneste i offentlige institusjoner, var en del av bakgrunnen for Prop. 130 L (2018–2019) med forslag til ny trossamfunnslov. Lovproposisjonen inneholder også en egen meldingsdel, som legger et bredere grunnlag for tros- og livssynspolitikken og den konkrete loven enn det som er vanlig. Proposisjonen lå til grunn for utarbeidelsen av Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) av 2021.³

NOU 2013: 1 la til grunn at det måtte være et offentlig ansvar å sørge for en tros- og livssynsbetjening i offentlige institusjoner. Dette er ikke formulert like tydelig i Prop. 130 L. Der er prinsippet omformulert til at borgerne, så langt det lar seg gjøre, bør ha tilgang på tros- og livssynsbaserte tjenester i tråd med egen tro eller livssyn.⁴ Videre inkluderte NOU 2013: 1 også universitets- og høyskolesektoren i vurderingen av tros- og livssynstjeneste i offentlige institusjoner.⁵ Proposisjonen⁶ bruker en snevrere definisjon. Dette har kanskje sammenheng med at den vektlegger situasjoner der mennesker ikke kan eller har mulighet til å benytte seg av tros- og livssynssamfunnenes ordinære tilbud.⁷ Det påpekes blant annet at «mennesker som på grunn av militærtjeneste, soning eller sykdom, ikke kan delta i tros- og livssynssamfunnenes ordinære virksomhet, bør så langt det lar seg gjøre, ha tilgang på tros- og livssynsbaserte tjenester i tråd med sin tro eller sitt livssyn».⁸

Proposisjonen finner at «et livssynsåpent samfunn anerkjenner at mennesker har et behov for å søke mening i tilværelsen, og at dette er noe mennesker skal ha full frihet til å gjøre».⁹ At samfunnet bør være livssynsåpent, ikke livssynsnøytralt, innebærer en anerkjennelse av den positive verdien som tro og livssyn kan ha i et samfunn, ved at «et livssynsåpent samfunn legger til rette for at tros- og livssynssamfunnenes samfunnsskapende kraft kan utløses».¹⁰

Trossamfunnsloven ble vedtatt i 2020 og trådte i kraft i 2021. Formålet med loven er å understøtte tros- og livssynssamfunn først og fremst gjennom økonomiske tilskuddsordninger, og den konkretiserer og operasjonaliserer dermed bestemmelsen i Grunnloven § 16.

³ [Lov om tros- og livssynssamfunn \(trossamfunnsloven\) - Lovdata](#)

⁴ Jf. utredningen *Kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner*, s. 8.

⁵ Jf. utredningen *Kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner*, s. 8.

⁶ Prop 130 L, Del I, Meldingsdel.

⁷ Jf. utredningen *Kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner*, s. 8.

⁸ Prop 130 L (2018-2019) – *Lov om tros- og livssynssamfunn*, s. 115. Proposisjonen viser også til Stortingsmelding 15 *Leve hele livet - En kvalitetsreform for eldre*, [Meld. St. 15 \(2017–2018\) \(regjeringen.no\)](#). Denne stortingsmeldingen fastslår at «Helse- og omsorgstjenestene må sørge for at den enkeltes tro- og livssynsutøvelse og behov for samtaler om eksistensielle spørsmål blir ivaretatt. Helse- og omsorgstjenesten bør derfor innføre faste prosedyrer og samarbeide med tro- og livssynssamfunn slik at de kan møte brukernes og de pårørendes behov» (Meld. St. 15 (2017-2018), s. 88). Stortingsmeldingen ble vedtatt i Stortinget. Prop 130 L (2018-2019) fastslår dermed at det er et kommunalt ansvar å sørge for at eldre i institusjon gis mulighet for og tilbud om noen å snakke med om eksistensielle spørsmål. (Prop 130 L (2018-2019), s. 112-113)

⁹ Prop 130 L (2018-2019) – *Lov om tros- og livssynssamfunn*, s. 11

¹⁰ Prop 130 L (2018-2019) – *Lov om tros- og livssynssamfunn*, s. 11.

Også i den enkelte sektor er retten til tilgang på tros- og livssynsbetjening fastslått. Rundskriv I-6 *Rett til egen tros- og livssynsutøvelse* fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) skal sikre at «de som er avhengige av praktisk og personlig bistand fra den kommunale helse- og omsorgstjenesten, også får ivaretatt sine muligheter til egen tros- og livssynsutøvelse, i tråd med de grunnlovsfestede bestemmelser om religionsfrihet og ytringsfrihet». ¹¹ Straffegjennomføringsloven § 23 slår fast at Kriminalomsorgen skal gi innsatte i fengsler mulighet til å utøve religion og livssyn. ¹²

Med trossamfunnsloven og dens forarbeider, rundskrivet fra HOD og bestemmelsen i straffegjennomføringsloven, og med bakgrunn i arbeidet som er gjort ved institusjonene i mange år, har Den norske kirkes tjeneste i samfunnsinstitusjonene samlet sett i dag en sterk samfunnsmessig legitimitet, og den er forankret politisk, juridisk og kulturelt.

Omfang

Den norske kirkes tjeneste på samfunnsinstitusjoner er preget av ulike organiseringer og arbeidsgivere. Den kan deles i to hovedkategorier: Den ene omfatter lokalkirkens samarbeid med samfunnsinstitusjoner, som helsehus, alders- og sykehjem. Den andre omfatter vigslet personell som er ansatt ved samfunnsinstitusjoner og har sin primære tjeneste knyttet til institusjonen. Denne saken har sin hovedvekt på sistnevnte kategori.

Vigslet personell som er deltids- eller fulltidsansatt i samfunnsinstitusjoner, kan igjen deles i to grupper. Den første gruppen er tilsatt ved samfunnsinstitusjonen og har tilsyn fra Den norske kirke:

- I helsesektoren er det i underkant av 100 prester og 8 diakoner. Flertallet av disse, cirka 70, er ansatt i offentlige helseforetak. De øvrige er tilsatt ved private diakonale sykehus, sykehjem eller direkte tilsatt i en diakonal organisasjon. I institusjoner med flere kirkelige stillinger vil det som regel være en intern struktur hvor en av stillingene er tillagt et ledende ansvar, noen steder også ved at prest og diakon danner kompletterende team. Det finnes imidlertid ingen nasjonal koordinerende struktur for denne gruppen organisert av arbeidsgivere eller av Den norske kirke. Tilsyn skjer ved biskopen i det bispedømmet der institusjonen ligger.
- I Forsvaret er det 48 prester, i tillegg til 30 prester som tjenestegjør på deltid i Heimevernet. 76 av disse er fra Den norske kirke, og Oslo biskop har tilsyn med disse. Forskrift om tros- og livssynstjeneste i Forsvaret fastsetter at feltprester eller tilsvarende skal ha autorisasjon, tilsyn og utføre tjenesten i samsvar med vedkommendes tros- eller livssynssamfunn. ¹³ Det fastsettes også at det skal inngås samarbeidsavtale med tros- og livssynssamfunnene. Slik avtale er inngått med Den norske kirke.

¹¹ Se I-6/2009 *Rett til egen tros- og livssynsutøvelse* - regjeringen.no

¹² NOU 2013:1: «Norsk kriminalomsorg følger de anbefalte fengselsreglene fra Europarådet, hvor de innsattes religionsfrihet er berørt: «29.1 De innsattes religions- og livssynsfrihet skal respekteres. 29.2 Fengselsregimet skal så langt det lar seg gjøre tillate de innsatte å praktisere sin religion og å følge sitt livssyn, å overvære gudstjenester eller møter ledet av godkjente representanter for vedkommende religion eller livssyn, å få besøk av slike representanter for sin religion eller sitt livssyn og å være i besittelse av bøker eller litteratur om sin religion eller sitt livssyn». (NOU 2013:1, s. 170)

¹³ Fastsatt ved kgl.res. 20. des. 2018.

- Ved private teologiske og diakonale høyskoler er det tilsatt 6 studentprester. Sjømannskirken har 4 studentprester og 1 studentdiakon rettet inn mot norske studenter som studerer i utlandet.

Den andre gruppen er tilsatt i Den norske kirke med samfunnsinstitusjonen som arbeidssted, og fordeler seg på to typer institusjoner: fengsler og studiesteder.

- I Kriminalomsorgen er det 34 stillinger: 24 heltid og 10 deltid. Utover nevnte forhold i straffegjennomføringsloven, understreker Kulturdepartementets felles rundskriv om tros- og livssynsmessig betjening i fengslene ansvaret for å gi innsatte mulighet til å utøve sin religion eller sitt livssyn.¹⁴ Innsatte skal ha mulighet til å delta i gudstjenester, søke sjelesorg eller motta andre religiøse eller livssynsmessige tjenester så langt dette ligger innenfor rammene av straffegjennomføringen. Dette er ett av premissene for Den norske kirkes tjeneste i fengslene, og Kirkemøtet har vedtatt en egen tjenesteordning for fengselsprester.¹⁵ Før 2017 fulgte det med bevilgninger til fengselsprester når nye fengsler ble etablert, men fra 2017 er det opp til Den norske kirke selv å vurdere antall fengselsprestestillinger. På bakgrunn av tildelt rammebeløp til hvert bispedømmeråd fastsetter bispedømmerådet antall årsverk og intern fordeling. Gjennom dette møtes nasjonale statlige samfunnsinstitusjoner og regionale prioriteringer av stillinger i bispedømmene i Den norske kirke.
- I universitets- og høyskolesektoren er det 28 prestestillinger fordelt på heltid og deltid. Disse betjener ca. 290 000 studenter fordelt på 89 studiesteder. Av de 28 prestestillingene er 21 stillinger, fordelt på 19 årsverk, tilsatt av Den norske kirke. Noen av stillingene er deltidsstillinger som kombineres med jobb som menighetsprest, andre er heltidsstillinger som betjener studiesteder spredt rundt i hele bispedømmet, andre igjen er heltidsstillinger på ett studiested. Stillingene har ulik finansiering: fullfinansiering fra Den norske kirke, delvis finansiering fra institusjonen, og i ett tilfelle medfinansiering fra studentskipnaden. Også her er det bispedømmerådene som utfra tildelt rammebeløp fastsetter antall årsverk. Studentprestene er avgjørende for at Den norske kirke skal være tilgjengelig for gruppen 18 til 30, hvor den store bredden av kirkens medlemmer i liten grad oppsøker aktiviteter i lokalkirken.

Totalt har Den norske kirke om lag 210 personer i vigslede stillinger i landets samfunnsinstitusjoner. Dette utgjør i underkant av 200 årsverk. Organisering, finansiering og tilsynsordning varierer både mellom sektorene og også dels innenfor den enkelte sektor.

Den norske kirkes tjeneste i samfunnsinstitusjonene har samlet sett i dag en samfunnsmessig legitimitet som er forankret politisk, juridisk og kulturelt. Stortingsmeldingen, ny trossamfunnslov, annen lovgivning, rundskriv for flere av sektorene og arbeidet som skjer på institusjonene, er et uttrykk for dette. Samtidig utfordres legitimiteten til denne tjenesten jevnlig. I mange samfunnssektorer utforskes det hva det innebærer å være et livssynsåpent samfunn. Usikkerhet og manglende kompetanse kan bidra til at beslutningstakere og fagansvarlige innen ulike sektorer ikke åpner for tro og livssyn. Den norske kirkes tjeneste i samfunnsinstitusjonene utfordres også konkret: I Oslo kommune er det flere ganger foreslått å legge ned sykehjemsprestetjenesten, og fra 2011 til 2021 ble denne

¹⁴ Rundskriv V-13B/2009: Samarbeid om tros- og livssynstjenester i fengsel - regjeringen.no

¹⁵ Se <https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/lover-og-regler/regelverk%202021/tjenesteordning%20for%20fengselsprester%202021.pdf>

prestetjenesten i Oslo kuttet med en tredjedel. Med endringen fra Forsvarets feltprestekorps til tros- og livssynskorps ble det færre presteårsverk. I 2021 var det omfattende debatt knyttet til om Den norske kirkes studentprester skulle få ha lokaler på NTNUs studiesteder. For at tjenesten i samfunnsinstitusjoner fortsatt skal ha legitimitet, må Den norske kirke ha et tydelig formål og en koordinert strategi for sitt bidrag.

Strategi for kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner

Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner skal fortsatt være sentral for kirkens oppdrag og selvforståelse

Et livssynsåpent samfunn innebærer blant annet at det på ulike samfunnsarenaer skal være rom for tro og livssyn. Den norske kirke uttrykker i sin strategi (KM 22/21) at «Kirken åpner rom for tro» og at «Kirken er mer for flere». Tjenesten på samfunnsinstitusjoner bidrar til å åpne disse rommene for flere; for bredden av folkekirken og for alle andre som ønsker samtale med kirkelig personell. Kirken tar på denne måten en plass i det livssynsåpne samfunn som en landsdekkende og diakonal folkekirke, til tjeneste for mennesker uavhengig av bosted og livssituasjon. Å være folkekirke innebærer å ville bidra til å bygge lokalsamfunn og storsamfunn, og å være til tjeneste for mennesker uavhengig av medlemskap i tros- og livssynssamfunn.

Tjenesten på samfunnsinstitusjonene har vært sentral i kirkens arbeid og preget dens selvforståelse. Slik skal det fortsatt være. Når samfunnet endres, endres derfor også kirkens selvforståelse og måten kirken arbeider på. Når kjennskapen til kirken er synkende og det norske samfunnet er blitt mer mangfoldig når det gjelder tro og livssyn, blir det desto viktigere at kirken bidrar til at mennesker i og ved institusjonene har tilgang på samtale, eksistensiell omsorg og sakramenter. Samtidig må dette arbeidet gjøres med større bevissthet om at et slikt tilbud ikke gir mening for alle på samme måte som før. Språk og forståelse for eksistensielle spørsmål er ofte mangelfullt. En stadig viktigere del av kirkens arbeid vil derfor være å representere et tilgjengelig og betingelsesløst nærvær for mennesker, en faglig oppdatert og legitim stemme for etisk refleksjon og menneskets verd, og å vise betydningen av dette både for enkeltmennesker, institusjonene som fagsteder, og i samfunnet som helhet.

Tjenesten i samfunnsinstitusjoner skal bidra til å ivareta det enkelte menneskets tros- og livssynsmessige rettigheter, integritet og verdighet

De ulike samfunnsinstitusjonene har ansvar for å ivareta brukernes og betjeningens religionsfrihet. Den norske kirke ønsker å bidra i dette. Å være det største trossamfunnet i et livssynsåpent samfunn stiller særlige krav til tydelighet på oppdrag, kompetanse og vilje til samarbeid. Kirkens arbeid ved samfunnsinstitusjoner innebærer å bruke kompetanse, kulturforståelse og dømmekraft til å bidra til et livssynsåpent samfunn og øke bevisstheten om rettigheter og lovverk som verner og styrker menneskers tros- og livssynsmessige rettigheter, integritet og verdighet.

Det er avgjørende at denne kompetansen finnes integrert i institusjonene, som en del av det faglige arbeidet med å møte og ivareta mennesker. Kirkelig personell kan tilføre institusjonene faglighet på tros- og livssynsfeltet som styrker institusjonenes arbeid. Kirken ønsker å bidra til at institusjonene utvikler et relevant og tilpasset

tros- og livssynstilbud som er bredere enn kirken, men hvor Den norske kirke som folkekirke og det største trossamfunnet har en sentral plass. Den norske kirke skal stå for en livssynsåpen grunnholdning og bidra til å legge til rette for pasienters, brukeres, innsattes, soldaters og studenters likeverdige rett til utøvelse av tro og livssyn.

I Den norske kirkes tjeneste i institusjonene skal det enkelte menneskets tros- og livssynsmessige rettigheter, integritet og verdighet være grunnleggende. Derfor kan kirkens tjeneste også omfatte å tilrettelegge for andre tros- og livssynssamfunn, så langt disse ønsker det. I mange institusjoner er det naturlig at Den norske kirke har et koordinerende ansvar for tjenester knyttet til tro og livssyn. Uavhengig av om kirkelig personell har en koordinerende rolle, innebærer tjenesten i institusjonene å samhandle med andre tros- og livssynssamfunn og å bidra til at institusjonene på denne måten blir livssynsåpne.

Tjenesten i samfunnsinstitusjoner skal være en integrert del av kirkens arbeid over hele landet

Tjenesten i institusjonene og møtene som disse innebærer, har en verdi i seg selv, uavhengig av videre kontakt. Samtidig er det en ressurs for mennesker som kommer i kontakt med kirken i institusjonene at kirken er til stede over hele landet. En god erfaring med kirkens tjeneste når man er utenfor sitt lokalsamfunn, kan styrke tilhørigheten til lokalkirken når man ikke lenger er tilknyttet institusjonen. Det innebærer mulighet for oppfølging fra kirkens side, og videre kontakt med kirken for den enkelte. Lokalkirken er et sted for å knytte relasjoner, finne hjelp og støtte og bidra som samfunnsborger. Mennesker som er i kontakt med Den norske kirke skal få oppleve at det er en sammenheng mellom kirken på samfunnsinstitusjoner og de kirkelige tjenestene i lokalkirken. En slik sammenheng er i tråd med Samhandlingsreformens¹⁶ tenkning om sammenhengen mellom statlige og kommunale helsetjenester. Også kriminalomsorgens arbeid med rehabilitering har samme mål. Å skape denne sammenhengen i kirken, forutsetter bevissthet og strategisk arbeid fra kirkelig ansatte både i institusjonene og i lokalkirken, samt menighets- og fellesråd.

Den norske kirke skal ha en helhetlig nasjonal fagutvikling og koordinering av tjenesten på samfunnsinstitusjoner

Oppfølging av tjenestene i samfunnsinstitusjonene er i dag fordelt på ulike nivå i Den norske kirke. Lokalkirken følger opp tjenester på institusjoner i soknet som ikke har annen kirkelig betjening. Prost er nærmeste leder for spesialprester ansatt i Den norske kirke. Bispedømmerådene forvalter midler til prestestillinger og tilskudd til diakonstillinger, og gjør dermed også vurderinger i samråd med institusjonene av hvorvidt det skal lyses ut stilling som diakon eller prest. Det er en logikk i oppfølgingen på ulike nivå, og samtidig skaper dette et behov for koordinering og helhetlig fagutvikling. Ansatte i tjenesten i samfunnsinstitusjonene erfarer i ulik grad at det faglige utviklingsarbeidet i prostiet er relevant for egen tjeneste. Flere uttrykker behov for faglig oppfølging på nasjonalt nivå.¹⁷

Den norske kirke vil derfor styrke faglig utvikling og koordinering av feltet på nasjonalt nivå. Det kan gjelde ulike faglige spesialfelt, kompetansebygging i samisk kulturforståelse og andre minoriteters kulturforståelse, i tillegg til kursing i emner innen samfunnsvitenskap, teologi og psykologi. En styrket faglig utvikling og

¹⁶ [Samhandlingsreformen - Lovpålagte samarbeidsavtaler mellom kommuner og regionale helseforetak/helseforetak - regjeringen.no](#)

¹⁷ Frem til i dag har Presteforeningen ivaretatt det faglige utviklingsansvaret.

koordinering gir også økte muligheter for å skape faglige sammenhenger med Den norske kirkes øvrige tjeneste. Erfaringene med samtale, eksistensiell omsorg, sakramentsforvaltning, forkynnelse og tverrfaglig samarbeid ved institusjonene er relevante for andre prester og diakoners arbeid. Kirken vil ha mye å tjene på å la de ulike tjenestene berike hverandre. Det kan bidra til å utvikle språk, teologi og selvforståelse for kirken. Det kan også utfordre lokalkirken til å finne sin strategi, identitet og funksjon i de samme samfunnsendringene som landets institusjoner står i. Kirken bør derfor utvikle ordninger som sikrer kompetanseoverføring mellom de kirkelige tjenestene i samfunnsinstitusjonene og tjenesten i Den norske kirke for øvrig.

Dialogen om et relevant og tilpasset tros- og livssynstilbud i de ulike samfunnsinstitusjonene skal videreutvikles til beste for mennesker som kommer i kontakt med tjenesten

Den norske kirkes tjeneste på studiesteder, i helsesektor, kriminalomsorg og i Forsvaret fordrer en helhetlig oppfølging fra kirkens side. Samtidig gjør ulike tilsettingsforhold og ansvarsfordeling at oppfølgingen fra kirkens side kan bli fragmentert. Utfordringen forsterkes ved at enhetene i alle sektorer i mange tilfeller er større enn bispedømmene i Den norske kirke. NTNU har i dag studiesteder i Nidaros, Møre og Hamar bispedømme, flere andre institusjoner i universitets- og høyskolesektoren går på tvers av bispedømme. Videre har Norge fire helseforetak og Kriminalomsorgen er delt i fem regioner. Av de fire sektorene er særlig helsevesenet sammensatt, med mange ulike institusjoner og med stor grad av spesialisering. Dette fordrer at Den norske kirke er tilgjengelig for tett dialog med helsevesenet om tros- og livssynsbetjening. Kun når det gjelder Forsvaret er tilsynet samlet hos én biskop. Dette medfører en risiko for at det blir en manglende helhet og sammenheng i Den norske kirkes samarbeid med institusjonene. Det er behov for en samlet oppfølging også av relasjonen til andre samfunnsinstitusjoner.

I den videre oppfølging av Kirkemøtets vedtak i denne saken vil det fra nasjonalt hold tas initiativ til dialog med sentrale politiske myndigheter og med ledelsen i de ulike samfunnssektorene, for å tematisere hvordan et relevant og tilpasset tros- og livssynstilbud kan utvikles i de ulike samfunnsinstitusjonene. I den forbindelse er det flere forhold som må avklares med hensyn til organisering av tjenesten, herunder tilsyn og nasjonal faglig koordinering. Organiseringen av tjenesten må være informert både av dialogen med politiske myndigheter og ledelsen i samfunnssektorene om det livssynsåpne samfunn, og av arbeidet med øvrig kirkelig organisering. Slik kan Den norske kirke ta et tydeligere initiativ i utviklingen av et relevant og tilpasset tros- og livssynstilbud som er bredere enn Den norske kirke, men hvor Den norske kirke som landsdekkende folkekirke, det største trossamfunnet og den største sivilsamfunnsaktøren kan ha en helt sentral rolle. Kirken vil løfte samtalen om den positive verdien av tro og livssyn i det norske samfunnet, og arbeide for den enkeltes rett til en tros- og livssynsbetjening. På denne måten vil Den norske kirke ha en konstruktiv og fremoverlent funksjon i utviklingen av det livssynsåpne samfunn, inkludert å bidra i utviklingen av et tros- og livssynsmangfoldig tilbud i institusjonene.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Mange av vedtakspunktene i saken peker retning for kirkens tjeneste på samfunnsinstitusjoner innenfor dagens ressurser. Dagens stillinger i rettssubjektet, er henholdsvis 34 i kriminalomsorgen og 21 knyttet til studiesteder. En helhetlig nasjonal oppfølging av tjenesten på samfunnsinstitusjoner vil innebære behov for noe økning i administrative ressurser på nasjonalt nivå. Dette vil like fullt kunne

gjøres ved en omprioritering innenfor dagens stillinger. Dersom det skal etableres flere fysiske møteplasser for ansatte på ulike institusjoner, vil dette gi behov for budsjettmidler. En bedre koordinering kan imidlertid også ivaretas med en hovedvekt på digitale møteplasser.